

formentera

RUTES VERDES
FORMENTERA

RUTES VERDES

Edita i publica:

Consell Insular de Formentera

Abril 2022

Dipòsit legal:

DL F 32-2022

RUTES VERDES

Una illa que mai no s'acaba

Per als que visiten Formentera, desembarcar aquí és sinònim de calma. Formentera significa canviar de prioritats, deixar enrere l'enrenou de les ciutats, la velocitat del dia a dia i acceptar un ritme diferent. Aquesta sensació privilegiada de viure sense presses es multiplica si apostam per conèixer l'illa a peu o amb bicicleta. Fer-ho ens permet accedir a llocs imperceptibles des de la carretera, apreciar l'illa des d'un altre angle i **conèixer la Formentera més natural i genuïna de la manera més respectuosa.**

Hi ha qui defineix Formentera com una illa petita que es pot recórrer en cotxe en un sol matí. Qui ha passejat pels seus senders, s'ha "deixat perdre" pels seus camins i ha vist el paisatge passar a ritme de pedalada, sap que en realitat és una illa que mai no s'acaba. Us convidam a conèixer aquesta Formentera infinita a través de les seves **32 rutes verdes,*** camins entrelaçats que sumen més de 100 quilòmetres, la majoria d'ells accessibles en bicicleta.

A continuació, presentam una síntesi de cadascuna d'elles amb els principals punts d'interès, dades geogràfiques i valor natural o patrimonial.

ICONOGRAFIA

VISTA
PANORÀMICA

PARC
NATURAL

PLATJA

MOLÍ

ESGLÉSIA

SALINES

FAR

TORRE DE DEFENSA

FIGUERES

ESCARS

LLOC D'INTERÈS
ARQUEOLÒGIC

ALBIRAMENT
D'AUS

BESTIAR

PEDRERA

MUR DE
PEDRA SECA

EXPLOTACIÓ
VINÍCOLA

* La ruta número 24 és en vies de desenvolupament, i pròximament estarà disponible.

1 LA SAVINA - SES ILLETES

50 min

15 min

· **DISTÀNCIA:** 3.400 m.

· **DESNIVELL:** 4 m.

· **DIFICULTAT:** Fàcil

· **ENLLAÇOS:** 19

· **PUNTS D'INTERÈS:**

Aquesta ruta comença a la població portuària de la Savina i recorre el passat saliner de l'illa. Partirem de les salines, font principal d'ingressos abans de l'arribada del turisme, passant per sa Sèquia, el canal que es va construir per donar sortida al mar a les aigües estancades de l'estany Pudent. Seguint pel camí de sa Guia, gaudirem d'un paisatge de savines, arbustos característics de l'illa, vegetació dunar i aigües turqueses. També podrem apreciar el moli de Sal, des d'on es carregava la sal produïda.

La primera platja que trobam és la del Cavall d'en Borràs, singular per les seves aigües cristal·lines que li donen un aspecte de piscina natural. A continuació, la famosa platja de ses Illetes, característica per les petites illes que li donen nom. Si ens animam, podem seguir caminant pes Trucadors, una llarga llengua d'arena on s'uneixen la cara est i oest de l'illa. És un camí que intercala passarel·la de fusta, sorra i roques, amb el mar a banda i banda. En arribar al final, veurem l'illa veïna de s'Espalmador, continuació natural de Formentera.

2 LA SAVINA - SANT FRANCESC - ES PUJOLS

85 min

30 min

· DISTÀNCIA: 5.600 m.

· DESNIVELL: 23 m.

· DIFICULTAT: Fàcil

· ENLLAÇOS: 17

· PUNTS D'INTERÈS:

Partint del port de la Savina, aquesta ruta envolta la gran llacuna salada coneguda com a l'estany Pudent. Ens permet conèixer les salines, característiques per les tonalitats rosades i violetes que presenten, sobretot a l'estiu. Són patrimoni cultural de Formentera i varen ser l'única indústria de l'illa en l'època preturística.

En aquesta ruta recorrerem el camí des Brols, que voreja gran part del llac, un lloc únic per passejar. Com el seu nom indica, conté sortidors subterranis d'aigua dolça que possibilita una vegetació ideal per a la nidificació dels ocells. A l'hivern és habitual observar flamencs, així com bernats pescaires i ànecs. En aquest peculiar entorn, els joncs, les canyes i la flora d'aigua dolça, conviuen amb vegetació adaptada a l'entorn salí, i creen autèntiques maresmes.

Aquest recorregut circular ens permet accedir mitjançant una desviació a la principal població de Formentera, Sant Francesc Xavier així com a la població costanera des Pujols.

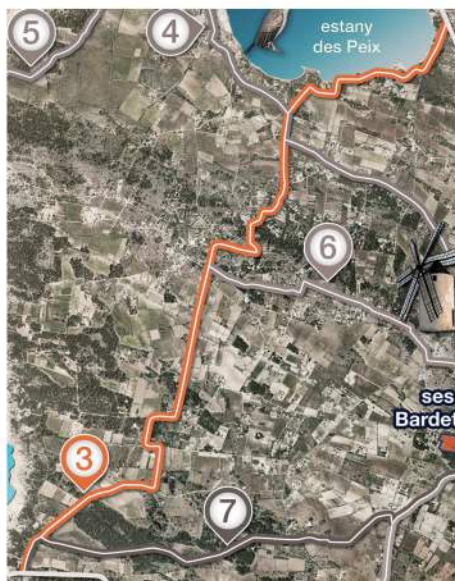
3 LA SAVINA - CALA SAONA

95 min

35 min

· **DISTÀNCIA:** 5.500 m.

· **DESNIVELL:** 52 m.

· **DIFICULTAT:** Mitjana

· **ENLLAÇOS:** 4, 6, 7

· **PUNTS D'INTERÈS:**

Aquest trajecte connecta de manera directa la Savina amb cala Saona travessant la zona de Porto-salè. Començarem vorejant l'estany des Peix, una petita llacuna amb una estreta obertura al mar que permet l'entrada de vaixells de poc calat que fondegen al llac, i formen un paisatge marítim típic de l'illa. És, a més, un lloc ideal per a la pràctica d'esports nàutics com el caiac o la vela.

El nostre passeig segueix per un entorn rural compost de camps, parets de pedra seca i cases típiques. A mesura que ens atracam al nostre destí, ens sorprendran les espectaculars vistes que tendrem des dels penya-segats. Al final de la nostra ruta arribarem a cala Saona, una badia natural envoltada de penya-segats baixos en què trobarem un gran nombre d'escars en bon estat. El contrast de la roca rogenca amb el blau turquesa del mar és sorprenent.

Un suggeriment per finalitzar la nostra caminada: vegeu la posta de sol des de cala Saona. En dies clars, és comú albirar-hi la Península.

60 min

20 min

· DISTÀNCIA: 3.900 m.

· DESNIVELL: 39 m.

· DIFICULTAT: Fàcil

· ENLLAÇOS: 3, 5

· PUNTS D'INTERÈS:

Aquest afable trajecte uneix la cèntrica població de Sant Francesc Xavier amb el Centre d'Interpretació de Can Marroig. El punt de partida és l'avinguda de Porto-salè que ens dirigirà fins a l'estany des Peix. Obert al mar per un estret canal, és un escenari idoni per a la pràctica i aprenentatge d'esports aquàtics. A més, compta amb petites platges de molt poca profunditat, que amb la seva càlida temperatura superior a la de la mar, fan de l'estany una destinació ideal per passar una tarda de platja amb nens petits.

Continuarem el camí que voreja l'estany i segueix fins a Can Marroig. Aquest edifici va ser adquirit a la fi del segle XIX pel mallorquí Antoni Marroig, qui va implementar nous sistemes de regadiu. Actualment, aquest espai ofereix als visitants informació i activitats didàctiques relacionades amb l'entorn natural protegit. La rehabilitació de la finca, que va obrir les portes el 2011, va guanyar el premi de Construcció Sostenible de Castella i Lleó. Aquí podrem gaudir de l'ombra dels seus pins i savines o fer un petit descans i aprofitar les seves instal·lacions preparades per a un picnic familiar.

5 CAN MARROIG - PUNTA DE LA GAVINA

30 min

10 min

· DISTÀNCIA: 2.000 m.

· DESNIVELL: 9 m.

· DIFICULTAT: Fàcil

· ENLLAÇOS: 4

· PUNTS D'INTERÈS:

El tret diferencial de la ruta 5 és que recorre part de la costa nord-oest de Formentera fins arribar a la torre de la Gavina. Aquest trajecte surt del Centre d'Interpretació de Can Marroig, ubicat en una zona boscosa que contrasta amb el paisatge lunar que trobarem a continuació. Es tracta d'un paratge amb aspecte desèrtic envoltat de roques i pedres de formes fortuïtes. En el passat, aquesta àrea va funcionar com a pedrera de la qual s'extreia marès, pedra calcària que s'utilitzava històricament en les construccions de l'illa. Aquest passeig discorre per una costa escarpada, de difícil accés al mar, la recompensa es troba en les formidables vistes de l'illot eivissenc des Vedrà, es Vedranell i la mateixa Eivissa.

6 SANT FRANCESC - PORTOSSALÉ

40 min

15 min

· **DISTÀNCIA:** 2.300 m.

· **DESNIVELL:** 20 m.

· **DIFICULTAT:** Mitjana

· **ENLLAÇOS:** 3

· **PUNTS D'INTERÈS:**

Aquest petit recorregut de poc més de dos quilòmetres, surt del jardí de ses Eres, situat darrere de l'església de Sant Francesc Xavier, passant pel costat del fossar Vell recentment restaurat. De seguida pujarem pel conegut camí de Dalt de Porto-salé, característic pels molins de la Miranda que s'hi ubiquen al principi. El primer que trobam forma part d'un habitatge privat, mentre que el segon, anomenat molí d'en Jeroni, és de fàcil accés. Es tracta d'un dels set molins fariners que hi havia a l'illa, va ser edificat a final del segle XVIII i posseeix una torre molt ben conservada. Les moles són visibles i estan desmuntades fora de la torre.

Seguint pel nostre trajecte, començarem a gaudir de les meravelloses vistes que ofereix la petita altitud del camí, s'aprecia l'estany des Peix i la Savina, l'illa d'Eivissa i l'illot des Vedrà. Recorrerem part de la Formentera rural, trobant cases amb els seus horts, vinyes, camps de cereals i construccions d'arquitectura típicament formenterera. Si ens ve de gust accedir al mar, aquest tranquil passeig connecta amb la ruta 3, que finalitza a cala Saona.

7 SANT FRANCESC - SES BARDETES - CALA SAONA

65 min

20 min

· DISTÀNCIA: 3.700 m.

· DESNIVELL: 54 m.

· DIFICULTAT: Mitjana

· ENLLAÇOS: 3, 8, 10

· PUNTS D'INTERÈS:

Aquesta ruta és el camí alternatiu a la carretera més directe per arribar des de Sant Francesc Xavier a Cala Saona. Partint del poble en direcció sud, es troba el carrer que ens porta al nucli de Ses Bardetes. Passada aquesta zona, ens encaminarem en direcció oest per camins de terra que recorren per zones agràries d'horts domèstics, boscos de pins i savines i camps conreats, fins arribar a la platja de Cala Saona. En aquest agradable passeig destaquen les cases representatives de l'arquitectura tradicional i el seu entorn delimitat per les característiques parets de pedra seca. Aquests murs tradicionals, fets manualment pels formenters en el passat, complien moltes funcions alhora: delimitar els terrenys, protegir els cultius del vent i funcionar com a barrera natural per evitar que el bestiar s'escapàs d'una propietat. Així mateix, en preparar el camp per al cultiu, s'obtenien les pedres amb què s'alçarien els murs.

El nostre recorregut finalitza a Cala Saona, que es distingeix pel color turquesa intens de les seves aigües, que contrasta amb el vermell de les seves roques.

165 min

60 min

· DISTÀNCIA: 9.600 m.

· DESNIVELL: 73 m.

· DIFICULTAT: Mitjana

· ENLLAÇOS: 7, 9, 10, 11

· PUNTS D'INTERÈS:

La imatge d'un paisatge gairebé desèrtic, una carretera estreta, el far llunyà en el centre i el blau de la mar al fons, forma part de l'imaginari cinematogràfic col·lectiu. El far protagonista d'aquesta fotografia captada per Julio Medem a *Lucía i el sexe* és el des Cap de Barbaria, situat a l'extrem sud-oest de l'illa. Aquesta ruta, que parteix de Sant Francesc, ens hi conduirà, seguint la direcció sud.

Un cop passat el poble, ens endinsarem en una Formentera rural, amb els seus camps cultivats amb garrovers, vinyes i figueres, emmarcats per murs de pedra seca. L'últim tram discorre entre una zona boscosa, per canviar abruptament a un àrid paisatge. L'extrem des Cap presenta un aspecte rocós i sec, amb una vegetació de mata baixa formada per romaní, fonoll i frigola. Sorprenentment, aquest paratge havia estat un bosc, abans de la seva tala massiva per elaborar carbó vegetal. Al fons, s'alça el far. Un cop hi arribam, a mà dreta hi ha un accés a la coneguda cova que apareix també en la pel·lícula de Medem, amb colpidores vistes del mar. En dies nítids, es pot distingir la silueta muntanyosa de la península.

9 ES CAP - PUNTA RASA

30 min

10 min

· **DISTÀNCIA:** 2.200 m.

· **DESNIVELL:** 35 m.

· **DIFICULTAT:** Fàcil

· **ENLLAÇOS:** 8

· **PUNTS D'INTERÈS:**

La singularitat d'aquest recorregut és que és l'únic que es desenvolupa per la part oest des Cap. Es tracta d'un trajecte curt que ofereix moltes Formenteres, ja que en pocs passos es juxtaposen dos paisatges oposats: un de rural, boscós i interior, i un altre de rocós, àrid i marítim.

La primera part del nostre recorregut transcorre entre camps de cultiu de secà, la majoria d'ells destinats a l'auto-consum de les famílies locals a qui pertanyen. Podem distingir algunes figueres amb les branques sostingudes per estalons, tret exclusiu del paisatge formenterer, per crear petits espais d'ombra per al bestiar i facilitar la recollecció de les figues. Per moments, as Cap es té la sensació que el temps s'ha aturat just abans de la irrupció del turisme a l'illa. A mesura que ens acostam al nostre destí final, l'entorn canvia d'aspecte: deixem les tonalitats del verd campestre per passar al vermellós de les roques de Punta Rasa. Des dels escarpats penya-segats, la vista panoràmica és excepcional. Davant nostre, l'illot des Vedrà i Eivissa, a la nostra dreta cala Saona, amb els seus escars típics i la seva platja d'arena blanca. Un passeig ple de contrastos que no deixarà indiferent el caminant.

10 SANT FRANCESC - SES BARDETES - FAR DE BARBARIA

 165 min 55 min

· **DISTÀNCIA:** 9.400 m.

· **DESNIVELL:** 63 m.

· **DIFICULTAT:** Mitjana

· **ENLLAÇOS:** 7, 8, 11, 12

· **PUNTS D'INTERÈS:**

Aquesta caminada de poc més de nou quilòmetres transcorre paral·lelament a la carretera per la plàcida zona de Can Parra, es desvia a mitjan camí per l'antic camí que es dirigia as Cap i finalitza en el cèlebre far des Cap i la torre des Garroveret.

Passejant per Can Parra reconeixem la Formentera més campestre a les parets de pedra seca que delimiten els camps, algunes cases tradicionals i petits ramats familiars. Un cop creuada la carretera, prendrem el camí Vell des Cap on és probable que a estones puguem oblidar-nos de l'existència de l'expansió turística.

Sempre cap al sud, la nostra ruta coincideix amb la carretera, on trobam el jaciment prehistòric des Cap de Barbaria. Tota aquesta zona geogràfica va arribar a estar densament poblada durant l'edat del bronze antic i mitjà (entorn del 1600-1000 aC). En són una mostra la vintena de jaciments d'aquest període, dels quals s'han excavat tres. Cap de Barbaria II és el més extens, una estructura de planta complexa formada per diferents àmbits adossats. Cap de Barbaria I i III, en canvi, són construccions de planta més simple. Actualment estan senyalitzats i poden visitar-se.

11 ES MAL PAS - FAR DE BARBARIA

 170 min 60 min

- DISTÀNCIA: 9.700 m.
- DESNIVELL: 94 m.
- DIFICULTAT: Mitjana
- ENLLAÇOS: 8, 10, 12, 13, 14
- PUNTS D'INTERÈS:

Aquest trajecte és la tercera opció per arribar al Far des Cap i la torre des Carroveret. La singularitat d'aquest recorregut és que neix de la zona des Mal Pas, àrea molt natural, envoltada de boscos de savines i pins, fent ziga-zagues entre murs de pedra seca. Al poc d'iniciar el nostre passeig, creuarem el torrent de s'Alga, una torrentera natural que porta al mar les aigües que sobrevenen en temps de pluja. Es tracta d'un paratge molt especial, amb els antics escars, declarats Bé d'Interès Cultural, i les branques nues de savines en què es penja el peix al sol perquè s'assequin i posterior elaboració del peix sec. A més, des d'aquest punt tenim una singular panoràmica de la Mola i la costa de Migjorn.

El nostre recorregut segueix en direcció sud fins a coincidir amb la carretera, que creuarem, per agafar el camí Vell des Cap, i endinsar-nos en una àrea paradigmàtica del paisatge rural de l'illa: cases blanques amb petites finestres blaves o verdes, murs de pedra, figueres, vinyes, cabres i ovelles. L'últim tram, per carretera, ens dirigirà al Far des Cap de Barbaria i la torre de vigilància que s'alça a la seva esquerra, i passa pels jaciments prehistòrics.

12 ES CAP - TORRENT DE S'ALGA

30 min

10 min

· DISTÀNCIA: 1.800 m.

· DESNIVELL: 38 m.

· DIFICULTAT: Fàcil

· ENLLAÇOS: 10, 11

· PUNTS D'INTERÈS:

Tot just dos quilòmetres de camí perpendicular a la carretera des Cap, ens atraquen a un dels llocs menys coneguts i més especials de l'illa: el torrent de s'Alga. Partint des de la cruïlla des Cap, seguirem la direcció camí de Can Parra per un camí emmarcat per murs de pedra seca. Aquest camí, que pel seu característic ziga-zaga dona la sensació d'ensenyar-nos alguna cosa nova a cada revolt, funciona també com a torrent: té poc pendent, però sempre constant dirigint l'aigua de pluja cap al mar.

Arribam finalment al torrent de s'Alga, característic per uns escars ben conservats on els pescadors protegeixen de la mar i la pluja les seves petites embarcacions. Cridaran la nostra atenció les branques de savina despullades i seques clavades a la pedra al costat del mar. D'elles pegen unes peixos amb minucioses estructures de fusta que els travessen. Es tracta d'una tècnica tradicional amb la qual els pescadors assecaven el peix per aprofitar-lo i consumir-lo tot l'any. Un cop sec, es torra al foc, s'esmicola i es conserva en envasos de vidre amb oli d'oliva per obtenir peix sec, l'ingredient estrella de l'ensalada pagesa, que pot degustar-se en nombrosos restaurants de l'illa.

13 SANT FRANCESC - ES MAL PAS

45 min

15 min

· **DISTÀNCIA:** 2.800 m.

· **DESNIVELL:** 31 m.

· **DIFICULTAT:** Fàcil

· **ENLLAÇOS:** 11, 14

· **PUNTS D'INTERÈS:**

Sortirem de la població de Sant Francesc Xavier direcció as Mal Pas per transitar una via que, tot i estar asfaltada, manté les característiques dels antics camins: estreta, irregular, flanquejada per murs de pedra seca, amb cases tradicionals, petits horts i camps de cultiu. En el tram inicial i també en el final, abans d'endinsar-nos a la zona boscosa, podem apreciar figueres i garrovers apuntalats, que creen sota les seves frondoses copes espais d'ombra per al bestiar. Es tracta d'un costum exclusiu de la nostra illa, que genera la suggestiva visió que els arbres funcionen com a petites construccions orgàniques.

Poc abans de concloure el nostre recorregut, trobarem zones de pins on ens podrem arrecerar si el dia és calorós. Finalment arribarem a la platja de Migjorn, la més llarga de l'illa, fet que garanteix trobar racons tranquils, fins i tot, en temporada alta. A més, atès que a l'estiu és més freqüent que el vent a l'illa bufi de direcció est, aquesta costa del sud sol restar a l'aixopluc. Tota la costa es troba clapejada de restaurants de platja amb gastronomia típica basada en arrossos i peixos i alguns quioscs emblemàtics. No en va, aquesta és la zona preferida pels residents.

14 ES PUJOLS - ES MAL PAS

- **DISTÀNCIA:** 4.200 m.
- **DESNIVELL:** 20 m.
- **DIFICULTAT:** Mitjana
- **ENLLAÇOS:** 11, 13, 15, 16, 17
- **PUNTS D'INTERÈS:**

Aquesta ruta és la millor connexió entre es Pujols i la platja de Migjorn, ja que es tracta d'un camí directe i substancialment més curt que la carretera. Iniciarem el nostre camí as Pujols, nucli turístic de l'illa característic per la seva concorreguda i animada vida estiuenca. Aquí es concentren gran nombre d'establiments de serveis turístics: hotels, apartaments, restaurants i locals d'oci, botigues de records i moda, mercat hippy ... A més, es Pujols compta amb una bonica platja d'arena blanca amb illots diminuts, petits trams de roca i casetes varador que aporten un toc pintoresc propi dels pobles mariners.

Recorrerem al camí de ses Vinyes que uneix les poblacions des Pujols i Sant Ferran de ses Roques i, com el seu nom indica, està envoltat de vinyes als costats. Passarem pel moli de Can Teuet, el més antic de Formentera, documentat ja al segle XVIII i edificat el 1773. Finalment arribarem as Mal Pas, on es troba la torre de defensa des Pi des Català. És una de les cinc torres de vigilància que trobam a l'illa, totes obeeixen a una mateixa tipologia de planta circular i dos nivells amb accés des del segon per qüestions de seguretat.

15 SANT FRANCESC - LA MOLA

 135 min 45 min

15 SANT FRANCESC - LA MOLA

 135 min 45 min

- **DISTÀNCIA:** 9.000 m.
- **DESNIVELL:** 26 m.
- **DIFICULTAT:** Fàcil
- **ENLLAÇOS:** 14, 16, 20, 21, 22, 23, 25
- **PUNTS D'INTERÈS:**

La ruta 15 és un dels circuits verds més llargs de l'illa, i connecta Sant Francesc amb la Mola. Per iniciar-la agafarem el camí vell que duia a la Mola, que va paral·lel a la carretera principal i està asfaltat en el seu primer tram. Aquesta passejada ens ofereix un paisatge típicament rural: parets de pedra, bestiar i figueres estalonades, algunes de grans dimensions. La funció d'aquesta tècnica ancestral és múltiple: donar ombra al bestiar, impedir que les branques tornin a arrelar, facilitar la recol·lecció de les figues, evitar al seu torn que les ovelles i cabres poguessin abastar-les i donar resistència a la copa de la figuera davant dels forts vents habituals a l'illa. La figuera més gran és la de can Mestre, anomenada la Blanca d'en Mestre, que crea sota la seva copa un enorme espai sostingut per un sistema en espiral d'estalons i perxes. Aquesta estructura interna ha estat analitzada per l'arquitecte formenterer Marià Castelló com si es tractés d'un model de construcció organicoartificial. Abans d'arribar a Caló, podem visitar el *castellum* romà de Can Blai, restes d'una construcció fortificada d'època romana. Continuant per la carretera principal, arribarem a la població pesquera de Caló de Sant Agustí. És molt recomanable visitar el seu port natural i els restaurants de menjar tradicional de la zona. Deixant enrere es Caló, la ruta 15 finalitza a l'inici del camí de sa Pujada que ens porta fins al Pilar de la Mola.

16 SANT FRANCESC XAVIER - SANT FERRAN DE SES ROQUES

30 min

10 min

· DISTÀNCIA: 1.800 m.

· DESNIVELL: 9 m.

· DIFICULTAT: Mitjana

· ENLLAÇOS: 14, 15

· PUNTS D'INTERÈS:

La ruta 16 és l'antic camí que unia Sant Francesc amb Sant Ferran i comunicava els dos pobles de la manera més directa. El nostre recorregut comença a la capital de Formentera, Sant Francesc, on podem visitar l'església, el museu d'etnografia, alguna exposició a la sala municipal "Ajuntament Vell" situada a la mateixa plaça o molt prop al centre Antoni Tur "Gabrielet", que també acull el mercat pagès, amb fruita i verdura d'origen local. L'aspecte auster de l'església es deu al fet que l'edifici es va plantejar com a fortalesa defensiva, a més de com a temple religiós, en una època en què el record de la pirateria estava encara molt present. En aquesta població també hi ha la capella de sa Tanca Vella, de petites dimensions i datada l'any 1369.

Partirem de Sant Francesc cap a la població de Sant Ferran pel camí Vell de la Mola, antic camí alternatiu a la carretera general. Durant la passejada podrem gaudir d'un paisatge de caràcter rural, del molí de Can Teuet, el més antic de Formentera, mostres d'arquitectura popular i petits ramats. Finalitzarem la nostra ruta a Sant Ferran de ses Roques, que té l'església més petita dels tres temples cristians de l'illa.

17 SANT FERRAN - ES PUJOLS - ESTANY PUDENT

35 min

10 min

· **DISTÀNCIA:** 2.200 m.

· **DESNIVELL:** 22 m.

· **DIFICULTAT:** Fàcil

· **ENLLAÇOS:** 2, 14

· **PUNTS D'INTERÈS:**

Aquest trajecte comunica les poblacions de Sant Ferran i es Pujols i, am més, dóna l'opció a mig camí d'accedir a la gran llacuna d'aigua salada coneguda com l'estany Pudent. Aquesta ruta discorre per l'històric camí de ses Vinyes, sinuós i estret. El poble de Sant Ferran de ses Roques va ser als anys setanta el punt de trobada de hippies i bohemis, reunits a la llegendària Fonda Pepe que encara és oberta. Aquest caràcter lliure, creatiu i festiu es manté en els mercats artesanals i artístics que se celebren als mesos estivals cada nit, excepte dimecres i diumenge, així com en els concerts de música en viu que hi ha a la plaça.

Es Pujols és el nucli més turístic de l'illa i conserva trets de la seva naturalesa pescadora, com els escars i la seva platja, on recomanem fer un bany reparador. La platja des Pujols és, al costat des Arenals, una de les dues adaptades per a persones amb mobilitat reduïda. Les dues posseeixen: rampes d'accés, plataforma amb ombra, passamans, cadires amfibies i socorristes. Per completar aquest passeig podem dirigir-nos a l'estany Pudent, lloc de gran valor paisatgístic i ornitològic, ideal per passejar a peu o en bicicleta. En aquest punt podem accedir mitjançant la ruta 2 a Sant Francesc Xavier o a la Savina.

18 SANT FERRAN DE SES ROQUES - ES PUJOLS - PUNTA PRIMA

40 min

15 min

· DISTÀNCIA: 2.600 m.

· DESNIVELL: 28 m.

· DIFICULTAT: Fàcil

· ENLLAÇOS: 20

· PUNTS D'INTERÈS:

Aquesta sendra transcorre principalment per la vènda de sa Punta, un extrem situat entre el final de la platja de Llevant i la costa de Tramuntana. Es tracta d'una ruta amb dues variants, la primera connecta les poblacions de Sant Ferran de ses Roques i es Pujols, mentre que la segona opció és l'única que ens acosta a la torre de sa Punta Prima. Sortirem de la població de Sant Ferran en direcció as Pujols a través d'un tranquil camí interior entre murs de pedra que limiten parcel·les i camps. Si agafem la variant cap al nucli costaner des Pujols, podrem gaudir de la seva fantàstica platja i del passeig marítim.

Per reprendre el camí cap a la torre, hem de tornar sobre els nostres passos fins a arribar al desviament. La torre defensiva de Punta Prima és una fortificació construïda entre 1762 i 1763 que domina visualment tota la part nord de l'illa. Per concloure aquest passeig suggerim caminar fins a l'extrem de Punta Prima: sota els nostres peus trobarem un insòlit terreny rocós, amb formes i perfils curiosos que conviden jugar a endevinar figures. Des dels imponents penya-segats de Punta Prima ens commouran unes vistes excepcionals: a l'oest, Eivissa, s'Espalmador i l'illot de s'Espardell, i a l'est, l'altiplà de la Mola i tota la costa de Tramuntana.

19 ES PUJOLS - SES ILLETES

90 min

no
apta

· **DISTÀNCIA:** 4.600 m.

· **DESNIVELL:** 5 m.

· **DIFICULTAT:** Difícil

· **ENLLAÇOS:** 1

· **PUNTS D'INTERÈS:**

La zona des Trucadors, al nord de l'illa, és una llarga llengua d'arena que es fa estreta de sud a nord. S'hi conformen la platja de Llevant, que ocupa la cara est, ses Illetes i es Cavall d'en Borràs que ocupen l'oest. Aquesta caminada de més de quatre quilòmetres ens permet conèixer-les. La platja de Llevant és tota d'arena blanca i fina, amb petites superfícies rocoses. A l'estiu és habitual que els vents predominants siguin de component est i, per tant, aquesta platja pot tenir més o menys onatge depenent de la intensitat del vent. Ses Illetes, però, queda protegida per les dunes i acostuma a ser un brillant i lluent mirall adornat amb els petits illots que li donen nom.

Tota aquesta zona es troba dins Parc Natural de ses Salines, i per això, en un territori de gran protecció mediambiental. Exceptuant alguns quioscs de platja, no hi ha edificació de cap tipus. És pràcticament una platja en el seu estat natural. A mesura que avança cap al nord, les dues platges, Llevant i ses Illetes disten a tan pocs metres una de l'altra que es pot estendre la tovallola enmig i contemplar les dues alhora. Tot just cinquanta metres d'aigua més enllà, es troba una altra illa, semideserta i igual de brillant que ses Illetes. Es tracta de s'Espalmador.

20 ES PUJOLS - ES CA MARÍ

90 min

35 min

· **DISTÀNCIA:** 5.100 m.

· **DIFICULTAT:** Mitjana

· **PUNTS D'INTERÈS:**

· **DESNIVELL:** 34 m.

· **ENLLAÇOS:** 15, 18, 21, 22

Amb poc més de cinc quilòmetres, aquesta completa ruta connecta de manera directa dues de les costes de l'illa, Llevant i Migjorn, traçant una línia vertical que va des Pujols as Ca Mari. En un únic passeig tenim la possibilitat d'apreciar paisatges molt diversos, des de la platja cristal·lina des Pujols fins a l'aspecte més salvatge de la de Migjorn, passant pel caràcter rural dels camins d'interior. A més, aquest recorregut contempla alguns punts d'interès patrimonial, com els escars des Pujols, els murs de pedra seca i la torre de vigilància des Pi des Català.

La ruta comença al conegut nucli turístic des Pujols, amb les seves casetes varador que ens transporten a un passat no tan llunyà previ a la irrupció turística. El seu atractiu principal és l'excepcional platja d'arena blanca amb formacions rocoses i diminuts illots disposats fortuïtament a l'aigua. El nostre recorregut seguirà en direcció sud, travessant camins allunyats de l'enrenou estiuec, un escenari rural i interior radicalment diferent, sobretot a l'estiu. Finalment arribarem as Ca Mari i a l'altre gran arenal de l'illa: la platja de Migjorn. Molt a prop es troba una de les cinc torres defensives, la des Pi des Català, des d'on contemplarem unes magnífiques vistes dels dos promontoris de l'illa: es Cap i l'altiplà de la Mola.

21 SANT FERRAN - CALA EN BASTER - PLATJA DE MIGJORN

65 min

20 min

· DISTÀNCIA: 4.200 m.

· DESNIVELL: 38 m.

· DIFICULTAT: Fàcil

· ENLLAÇOS: 15, 20

· PUNTS D'INTERÈS:

Qui coneix una mica Formentera pot certificar que un dels llocs més especials de l'illa és Cala en Baster. Es tracta d'un refugi de pescadors envoltat d'elevades parets calcàries en què destaquen els varadors tradicionals furgats com coves al marès. Per accedir-hi amb facilitat, sortirem de la població de Sant Ferran de ses Roques, on prèviament podem visitar la seva església, la plaça i la mítica Fonda Pepe, centre neuràlgic de l'ambient *hippie* als anys setanta. Des de Sant Ferran ens dirigirem cap a la costa de Tramuntana que ocupa la part nord central de l'illa i és principalment de roca baixa. Cala en Baster es troba al final del camí, ens sorprendrà la seva alçada imponent, la transparència de les seves aigües i les atzaroses figures que el vent modela a les roques de marès, on s'amaguen els varadors tradicionals, aquest cop amb aspecte de cova. La ruta continuarà cap al sud per camins d'interior amb un caràcter marcadament agrari on apreciarem elements típics del paisatge formenterer com ara figueres apuntalades amb estalons i horts familiars parcel·lats pels característics murs de pedra. Al final del nostre destí ens espera Migjorn, la platja més llarga de Formentera amb una extensió de 5 km que, en forma de mitja lluna, abasta tot el sud de l'illa.

22 SANT FERRAN DE SES ROQUES - ES CA MARÍ

35 min

10 min

· **DISTÀNCIA:** 2.300 m.

· **DESNIVELL:** 17 m.

· **DIFICULTAT:** Fàcil

· **ENLLAÇOS:** 15, 20

· **PUNTS D'INTERÈS:**

A través d'aquest recorregut, només deu minuts en bicicleta o mitja hora caminant a pas lleuger, separen la població interior de Sant Ferran de la platja des Ca Mari. Aquesta ruta, alternativa a la carretera i molt més directa que aquesta, discorre per camins interiors representatius de la Formentera més rural. Al llarg d'aquest trajecte podem observar un dels elements singulars del camp formenterer, l'entramat de parets de pedra seca. Compleix diverses funcions al mateix temps: separar àrees destinades a diferents usos, limitar propietats, protegir la vegetació del vent i contribuir a emmagatzemar la pedra que s'eliminava dels camps per fer-los cultivables. A més, dificulta que els animals puguin saltar d'un costat a l'altre. En definitiva, és un testimoni de com l'home ha modelat i ordenat el paisatge al llarg dels anys i ha aprofitat un dels recursos més abundants que ofereix el medi formenterer: la pedra.

Seguint el nostre camí i abans d'arribar a la platja de Migjorn trobarem una de les torres defensives repartides al llarg de la costa: la torre des Pi des Català. Com les altres cinc, servia per donar la veu d'alarma en cas d'incurió pirata des del mar i està situada en un punt estratègic i comunicada visualment amb la des Cap.

23 ES CARNATGE - ES ARENALS

25 min

10 min

· DISTÀNCIA: 1.500 m.

· DESNIVELL: 16 m.

· DIFICULTAT: Mitjana

· ENLLAÇOS: 15

· PUNTS D'INTERÈS:

En aquesta zona de l'illa, tot just dos quilòmetres separen la costa de Tramuntana amb l'oposada, Migjorn. Aquesta ruta parteix aproximadament del quilòmetre onze de la carretera i uneix es Carnatge amb la platja des Arenals. La zona des Carnatge és àrea natural i silenciosa, propera al petit poble de pescadors des Caló de Sant Agustí. El nostre passeig ens portarà per un camí asfaltat que discorre entre habitatges aïllats, sovint amb horts familiars i un entorn agrari. Després d'una zona boscosa a la part final del camí, aquest desemboca a la platja des Arenals, una de les més freqüentades turísticament per la seva bellesa i el seu bon accés. Dos colors sintetitzen el caràcter aquesta platja: el blau turquesa de les seves cristal·lines aigües i el blanc de la seva arena, que li dona nom. A més, les seves algües poc profundes la fan ideal per a un dia de platja en família. En aquesta zona trobam nombrosos establiments hotelers tradicionals i de gestió familiar.

Es Arenals és, a més des Pujols, una de les dues platges adaptades per a persones amb mobilitat reduïda. Les dues tenen: rampes d'accés, plataforma amb ombra, passamans, cadires amfibies i socorristes. A més, es Arenals compta amb banys adaptats i aparcament reservat.

24 ES CALÓ - MARYLAND

25 min

10 min

· **DISTÀNCIA:** 1.400 m.

· **DESNIVELL:** 29 m.

· **DIFICULTAT:** Mitjana

· **ENLLAÇOS:** 15

· **PUNTS D'INTERÈS:**

A la part est de l'illa, abans de la pujada a la Mola, les dues costes oposades són molt a prop. La ruta 24, amb un lleuger desnivell, uneix la costa de tramuntana amb la costa de migjorn. Partint del poblet des Caló de Sant Agustí, característic pel seu moll de pescadors, transitarem un camí que limita amb una zona boscosa de pins i savines que finalitza as Copinar, una de les últimes platges de Migjorn. És una platja tranquil·la, d'aigües transparents i arena blanca amb petites zones rocoses. Passats els complexos hotelers, trobarem establiments familiars de cuina típica i un dels quioscs de platja més emblemàtics i genuïns de l'illa, a pocs metres de la mar i amb unes vistes estupendes. Caminant cinc minuts més en direcció a la Mola, descobrirem es Caló des Mort, una petita cala separada de l'àrea des Copinar per una zona rocosa i escarpada.

A la primera part d'aquest trajecte podem agafar la ruta 25, el camí que s'utilitzava històricament per pujar al Pilar de la Mola quan la carretera actual no existia: el camí de sa Pujada.

25 ES CALÓ DE SANT AGUSTÍ - EL PILAR DE LA MOLA

80 min

no
apta

· **DISTÀNCIA:** 4.000 m.

· **DESNIVELL:** 161 m.

· **DIFICULTAT:** Difícil

· **ENLLAÇOS:** 15, 26, 32

· **PUNTS D'INTERÈS:**

El tret diferencial d'aquesta ruta és que recorre íntegrament el camí històric per pujar a la Mola, conegut com el Camí de sa Pujada. Partirem des Caló, petita població de tradició pesquera amb un moll encantador capaç d'enamorar qualsevol tant a l'estiu com a l'hivern. Els seus escars de fusta, que tenen per funció protegir de l'aigua salada les petites embarcacions, van ser declarats Lloc d'Interès Cultural el 2002. Començarem pujant pel camí de sa Pujada, utilitzat abans de la construcció de l'actual carretera. A mesura que anam ascendint ens sorprendran les millors panoràmiques de l'illa, del Racó de sa Pujada i el pou des Verro. És un passeig que uneix patrimoni i natura, pedra i mar, passat i present.

Un cop assolit l'altiplà de la Mola, seguirem el nostre recorregut passant per les vinyes del celler Terramoll, que produeix vins amb varietats autòctones. Els orígens d'aquesta tradició vinícola es remunten al segle XIII, quan Guillem de Montgrí va donar una vinya als frares que varen fundar el monestir de Santa Maria a la part més alta de la Mola. El passeig finalitza a la població del Pilar, des d'on parteixen sis noves rutes per conèixer en profunditat la Mola.

26 RACÓ DE SA PUJADA - ES RAM

· **DISTÀNCIA:** 2.400 m.

· **DESNIVELL:** 87 m.

· **DIFICULTAT:** Díficil

· **ENLLAÇOS:** 25, 27

· **PUNTS D'INTERÈS:**

La característica de la ruta 26 és el seu fort desnivell, que fa més recomanable recórrer-la a peu i no en bicicleta, llevat que sigueu ciclistes acostumats a baixar amb la bicicleta terrenys abruptes i poc accessibles. Partirem del racó de sa Pujada pujant gradualment; un cop creuada la carretera, el camí comença a baixar, i travessa una zona boscosa de pinedes i savines per acabar al mar. En arribar as Ram, ens sorprendrà la vista panoràmica de l'extrem oposat de l'illa, es Cap: amb certa perspicàcia podrem distingir el seu diminut far. As Ram també podem apreciar els escars, construccions per treure les embarcacions i resguardar-les fora de l'aigua. Els seus sistemes de guies de fusta són coneguts com a escars, i sobre ells llisca l'embarcació per botar-la, alhora que serveixen de rampa. Sovint es construeix un cobert de branques i fustes per protegir el vaixell del sol i la pluja.

Fent un petit passeig final en direcció oest, arribarem as caló des Mort, una petita cala adorable amb espai per a pocs banyistes nivilenants.

27 EL PILAR DE LA MOLA - S'ESTUFADOR - ES RAM

85 min

no
apta

· DISTÀNCIA: 4.200 m.

· DESNIVELL: 138 m.

· DIFICULTAT: Difícil

· ENLLAÇOS: 26, 32

· PUNTS D'INTERÈS:

Poc més de quatre quilòmetres té aquesta caminada, peculiar per endinsar-se en un paisatge boscos que en alguns punts resulta sorprenentment atípic. La qualitat d'aquest passeig no és només que s'allunya del bullici estiuenc i el tràfec turístic, sinó que uneix molts paisatges en un sol recorregut. Sortint de l'església del Pilar de la Mola, començarem la nostra ruta en una zona plana envoltada de camps de conreus. Seguirem caminant sota un bosc amb un desnivell important, on descobrirem un seguit de torrents naturals que porten l'aigua de pluja al mar. Sortint de la densitat del bosc mediterrani típic de l'altiplà de la Mola, arribarem finalment a s'Estufador, canviant a un paisatge de color torrat, poblat de roques de formes capritxoses d'un material que tradicionalment va ser molt utilitzat: el marès. Es tracta d'una pedra calcària molt erosionable i de fàcil manipulació, per això va ser molt usat en la construcció de l'illa abans de l'arribada dels materials moderns, ja entrat el segle XX.

Si continuem caminant paral·lelament a la mar, accedirem a un estret camí amb l'amplitud justa per al pas d'una persona, que ens portarà fins as Ram.

28 EL PILAR DE LA MOLA - PUNTA ROJA

45 min

15 min

· **DISTÀNCIA:** 2.600 m.

· **DESNIVELL:** 48 m.

· **DIFICULTAT:** Mitjana

· **ENLLAÇOS:** 29, 32

· **PUNTS D'INTERÈS:**

L'emblemàtic molí Vell de la Mola és la motivació principal d'aquest passeig, que s'endinsa per la part sud-est de la Mola per acabar amb unes esplèndides vistes de la mar a punta Roja. Partint de la població del Pilar de la Mola, seguirem les indicacions cap al molí Vell. Aquest molí fariner és un dels set que existien a Formentera i dels tres més antics de l'illa i, sens dubte, el que està millor conservat de tots ells. Data de 1778, i el seu interior, que encara manté la maquinària completa conservada gràcies a l'afecte i treball dels seus antics propietaris, es pot visitar durant els mesos d'estiu. Tradicionalment, els molins eren activats per tracció animal, coneguts com a molins de sang, i constituïen el sistema més antic per moldre gra i fer farina. Més endavant, aprofitant l'orografia de l'illa exposada a tots els vents, es va substituir l'arrossegament dels animals pels mecanismes de molins de vents.

Passat el molí, recorrerem camps de cultiu a través d'una pista forestal que travessa una zona boscosa amb casetes aïllades i amb destinació als penya-segats de Punta Roja, punt final del nostre itinerari, i que posseeix unes vistes imponents.

29 EL PILAR DE LA MOLA - FAR DE LA MOLA

35 min

10 min

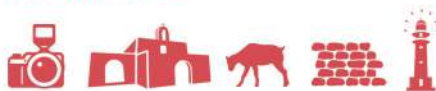
· **DISTÀNCIA:** 2.400 m.

· **DESNIVELL:** 28 m.

· **DIFICULTAT:** Fàcil

· **ENLLAÇOS:** 28, 32

· **PUNTS D'INTERÈS:**

La manera més directa d'arribar des del Pilar de la Mola fins al far sense trepitjar la carretera és fer-ho per la ruta 29. Aquest recorregut és, a més, un passaport per viatjar en el temps cent anys enrere, pel caràcter rural del seu paisatge, la presència de bestiar i la grata sorpresa de trobar una casa a l'esquerra del camí catalogada com a patrimoni arquitectònic, pels seus trets típics perfectament conservats: porxet d'entrada, gruixudes parets amb petites finestres, murs de pedra seca amb angles perfectes de 90 graus... mostres de la senzillesa, l'adaptació al medi i l'ús de materials naturals propis de l'arquitectura tradicional.

El recorregut discorre entre camps fins arribar al far de la Mola, situat a l'extrem est de l'illa, a la vora del penya-segat. Està considerat per molts visitants un lloc màgic, com un far de la fi del món. Al costat d'ell es troba un monòlit en honor a l'escriptor Jules Verne per l'esment que fa de l'illa i el far en la seva obra *Hector Servadac, viatges i aventures a través del món solar*. Un panorama visual formidable dels penya-segats de la Mola posaran el colofó final a aquest passeig inoblidable.

30 EL PILAR DE LA MOLA - ES MONESTIR

45 min

15 min

· **DISTÀNCIA:** 2.700 m.

· **DESNIVELL:** 60 m.

· **DIFICULTAT:** Mitjana

· **ENLLAÇOS:** 32

· **PUNTS D'INTERÈS:**

El punt de partida d'aquest recorregut és la mateixa plaça del Pilar de la Mola, on trobarem la petita església dedicada a la Mare de Déu del Pilar. Aquesta senzilla i fina parròquia va acabar de construir-se el 1784, atenent les nombroses sollicituds que els habitants de la Mola portaven fent des de 1760. Aquesta és l'única església que presenta porxet per protegir la porta d'entrada i va ser declarada Bé d'Interès Cultural en la tipologia de conjunt històric l'any 1996.

El principi del nostre camí és una zona plana de caràcter agrari, amb habitatges dispersos i on destaca la presència de dos aljubs típics, elements que servien per aprofitar l'aigua de pluja, una solució capital en una illa petita i sense la presència de rius ni fonts que puguin proporcionar aigua dolça. Els aljubs es caracteritzen per una excavació rectangular coberta amb volta de canó i la obertura es protegia amb una capella, un altre dels elements característics del paisatge de l'illa. Molts dels aljubs daten del segle XVIII. Aquest bucòlic trajecte acaba a la costa, prop de la punta des Llençó, des d'on es pot distingir la part est de la veïna Eivissa.

31 EL PILAR DE LA MOLA - SA CALA

20 min

8 min

· **DISTÀNCIA:** 1.500 m.

· **DESNIVELL:** 16 m.

· **DIFICULTAT:** Fàcil

· **ENLLAÇOS:** 32

· **PUNTS D'INTERÈS:**

Aquest recorregut discorre per un entorn especialment agrari: parets de pedra seca, bestiar i habitatges tradicionals ens acompanyaran al llarg de tot aquest passeig, en què també podem apreciar vinyes, aljubs i cisternes.

Finalment, el recorregut ens atraca a la costa nord de l'altiplà de la Mola, des d'on podrem gaudir de les vistes d'Eivissa, l'illa de s'Espalmador, continuació natural de la punta nord-oest de Formentera i els illots de s'Espardell i s'Espardelló.

Un últim suggeriment per concloure la nostra excursió: els dimecres i diumenges des de les quatre fins que es pon el sol, té lloc el Mercat Artesanal de la Mola. Funciona des de maig fins el dia del Pilar (12 d'octubre). És un important punt de trobada d'artesans que lluita per mantenir l'esperit dels seus orígens el 1984: mostrar, vendre i promoure l'artesanía local i fer possible un estil de vida alternatiu. Aquest singular espai està amenitzat per música en directe, i crea un ambient festiu i alegre que no et pots perdre.

32 PLA DE LA MOLA

185 min

60 min

- **DISTÀNCIA:** 12.300 m.
- **DESNIVELL:** 70 m.
- **DIFICULTAT:** Fàcil
- **ENLLAÇOS:** 25, 27, 28, 29, 30, 31
- **PUNTS D'INTERÈS:**

Amb més de 12 quilòmetres de distància, aquesta ruta és la més llarga de les 32 rutes verdes de Formentera. Aquest recorregut ens permet recórrer tota la plana de la Mola, i està pensada per fer-se amb bicicleta ja que és molt accessible per a tots els nivells. Aquest passeig alterna molts paisatges: camps de conreu, terrenys d'interior, vinyes i zones boscoses, així com accessos al mar amb colpidores vistes panoràmiques des dels majestuosos penya-segats de la Mola. Alguns trams són camins històrics que mai han estat modificats i alguns d'ells mai han estat transitats per cotxes. Aquest passeig també comprèn els principals atractius de la Mola: el far, l'encantadora església del Pilar, l'explotació vinícola del Celler Terramoll i el Mercat Artesanal, que té lloc els dimecres i diumenges a la tarda de maig a octubre.

N'hi ha que parlen de la Mola com "una illa dins d'una illa", pels seus trets diferencials pel que fa a paisatge i la seva forta personalitat. La ruta 32 ens ofereix la possibilitat d'entendre en profunditat el sentit d'aquesta afirmació, així com de gaudir de l'illa més autèntica i singular, allunyada de la bullicia turística estiuenca. Formentera com era.

Consell Insular
de Formentera

www.formentera.es

formentera